

הרב דניאל רביב

פירוש מערכת יוסף למכירת יוסף

סיפור מכירת יוסף מעורר מספר קשיים. הפרשנים השונים מציעים פתרונות לקשיים אלו, אולם אלו הן בעיקר, פתרונות נקודתיים, פתרון לכל קושי בנפרד. במאמר זה אנסה להציע פתרון כולל המתייחס באופן מערכתי למספר קשיים.

א. סקירת הקשיים הבולטים וההצעות לפתרונם

מכירת יוסף היא תוצאה של התערבות יהודה, התערבות אשר מסיימת את השתלשלות האירועים שקדמו למכירתו (כוונתם הראשונית של האחים, והתערבות ראובן). התכנון המקורי של האחים היה הריגתו של יוסף ("ועתה לכו ונהרגו" [פס' כ]) ולאחר מכן השלכתו לבור ("ונשלכו בבור אחד הברות" [שם]). התערבות יהודה למוכרו לישמעאלים מתוארת לאחר התערבות ראובן, שהציע השלכתו לבור במקום הריגתו ("אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור" [כב]). התערבות ראובן באה במטרה להציל את יוסף ("וישמע ראובן ויצילהו מידם" [כא]), "למען הציל אותו מידם" [כב]) כפי שהתורה שמתארת את כוונת ראובן. נתמקד להלן בשני קשיים בולטים הקשורים לאופן מהלך האירועים שהביא למכירת יוסף והגעתו למצרים.

1. היחס בין הצעת ראובן לבין הצעת יהודה

קושי מרכזי וכפול, קשור ליחס שבין הצעת ראובן להצעת יהודה. מעיון בתיאור השתלשלות האירועים בסיפור המכירה, עולה הרושם שראובן ויהודה לא ידעו זה על הצעת זה: יהודה מתואר כמתעלם מהצעת ראובן להשליכו לבור וביצועה בפועל ("ויאמר ראובן... השליכו אותו אל הבור... ויִקְהוּ וישלכו אותו הבר" [כב-כד]), בהגיבו ישירות לתכנית האחים להרוג את יוסף ("ועתה לכו ונהרגו... ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו לכו ונמכרנו לישמעאלים" [כד-כה]). ראובן אף הוא מתואר כמי שלא שמע על הצעת יהודה וביצועה בפועל (מכירת יוסף) וזאת, בשונו אל הבור להצילו, זה הבור אשר השלכתו אליו בוצעה ע"פ הצעתו, מתפלא על העלמותו ("וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור" [כט]).

רושם זה העולה מהכתוב הינו תמוה, שכן כיצד אירע שיהודה לא ידע על השלכת יוסף לבור כתחליף להריגתו, וראובן לא ידע על העלאת יוסף מהבור ומכירתו?

1. כדברי רש"י (ל"ז, כב): "רוח הקדש העידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו".

רמב"ן מסביר (כו) שיהודה אכן התייחס להצעת ראובן, וטען שאין בה כדי הצלתו: "והנה ראובן למד להם שלא ישפכו דם אבל ישליכוהו לבור וימות שם, שאין עונש הגורם כעונש השופך דם ובא יהודה עתה ואמר גם יחשב לנו לרציחה כאילו אנחנו הרגנוהו". הסבר זה הגיוני אף שאינו תואם בדיוק את פשטם של כתובים, שהלוא ראוי היה שלפחות ירמז בכתוב, שיהודה מתייחס לבעיות שבפתרון ראובן, על אף שראובן ביטא מפורשות את כוונתו שלא יהרג יוסף, בהדגישו: "לא נכנו נפש... אל תשפכו דם", אך יהודה אומר: "מה בצע כי נהרג את אחינו" ולא מבהיר דעתו, כי השלכתו לבור על פי הצעת ראובן, היא למעשה הריגתו.

בעוד שרמב"ן התייחס לבעיה זו (היינו יהודה המתואר כמתעלם מהצעת ראובן), מתייחסים פרשנים אחרים לבעיה השנייה, כיצד אירע שראובן לא ידע על הצעת יהודה למוכרו, והוא שב אל הבור ותמה על העלמותו של יוסף מהבור. רש"י מסביר (כט), שראובן לא היה במכירתו של יוסף מתוך שהיה עסוק בדברים אחרים². בכתובים אין התייחסות לכך לא במפורש ולא ברמז. רשב"ם סבור (כח), שהמדינים הוציאו את יוסף מהבור ללא ידיעת כל האחים בזמן ישיבתם לאכול לאחר השלכתו לבור. הסבר זה סותר לכאורה את הכתוב בהמשך, שבו מתברר למפרע מדברי יוסף לאחיו שהם שמכרוהו ("אני יוסף אחיכם אשר **מכרתם** אתי מצרימה" [מ"ה, ד-ה]). רשב"ם מודע לקושי זה ומפרש שכונת יוסף הייתה שהאחים **גרמו למכירתו** ולא ממש מכרוהו. ורשב"ם מציע אפשרות נוספת, שעל פיה האחים אכן ידעו על משיכת יוסף מן הבור והם הם שפנו למדינים שיוציאוהו מן הבור ואח"כ מכרוהו לישמעאלים.

2. היחס בין המדינים לבין הישמעאלים

קושי נוסף הוא איזכור הכתוב בכפל שמות המתייחסים לאנשים שהשתתפו בהורדתו מצרימה ובמכירתו לפוטיפר: (א) מדינים (ב) ישמעאלים ("ויעברו אנשים **מדינים** סחרים... וימכרו את יוסף **לישמעאלים**... ויביאו את יוסף מצרימה" [כח]). **והמדינים** מכרו אותו אל מצרים לפוטיפר" [לז] "...ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר... מיד **הישמעאלים** אשר הוֹךְהוּ שמה [ל"ט, א]. אף אופן הצגת מכירתו הינו בצורה מעורפלת (לא ברור באופן חד משמעי, מיהו הנושא של הנשוא הכפול — **"וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור"**: האם המדינים שעליהם מסופר שעברו שם, או האחים שתכננו למוכרו.

חז"ל אומרים שנמכר פעמים הרבה, אך עדיין לא ברור מי אם כך היו אלה שמכרוהו לפוטיפר במצרים: המדינים או הישמעאלים? ראב"ע מסביר שהמדינים הם הם הישמעאלים, היינו הישמעאלים כונו בכתוב בשם נרדף — המדינים, שם המתייחס לאותה קבוצת אנשים שהשתתפה בהורדתו למצרים ומכירתו, אך אין בהסבר זה ניסיון להסביר את גיוון השמות שבתורה. רמב"ן מסביר, כי הישמעאלים היו בעלי הגמלים שבפועל הורידו את יוסף למצרים, אך המדינים היו הבעלים של יוסף (אשר שכרו את שירותי ההובלה של הישמעאלים), ולכן ניתן במקביל לייחס את מכירת יוסף לפוטיפר, אף למדינים ולא רק לישמעאלים. אף בהסברו אין כדי מענה על השאלה, מהי מגמתה של התורה בשימוש המתחלף — מדינים וישמעאלים, ומדוע דווקא בשם מסוים היכן שהוא מצוי.

2. כדבריו (ל"ז, כט): "במכירתו לא היה שם שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. ד"א עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו". וראה עוד בנצי"ב ובניתוחה של נ' ליבוביץ, **עיונים בספר בראשית**, ירושלים תשל"ח, עמ' 279-287.

ב. הצעת פתרון מערכת

ננסה לפתור קושי זה ואחרים באמצעות בדיקת מבנה הסיפור ומסגרתו. נציע שיש לראות את סיפור מכירת יוסף כמורכב משני סיפורים משניים, המשולבים זה בזה, שכל אחד יכול לעמוד בפני עצמו כסיפור עצמאי ושלם: (1) 'סיפור ראובן' (2) 'סיפור יהודה'. התחלת הסיפור הכללי (המטרה להורגו) וסיומו (מכירתו והורדתו למצרים) זהים בשני הסיפורים השניים (ולפיכך נראה בהם חלקים המשותפים לשני הסיפורים), אך אמצעו שונה: באחד – מתוארת התערבות ראובן (השלכתו לבור ע"י האחים והוצאתו ע"י המדינים), ובשני – התערבות יהודה (מכירתו ע"י האחים לישמעאלים). הצעתנו זו תסלק קשיים רבים בבת אחת.

לשם הוכחת קיומם של שני הסיפורים בתור סיפורי משנה עצמאיים (מבחינה ספרותית), ננסה לקרוא פעמיים את הסיפור: כל פעם תוך דילוג על הקטע הנחשב לדעתנו כשייך לסיפור האחר. בכך נגלה כי השמטה מתודית של הקטע המתייחס להצעת ראובן אינה פוגמת ברציפות הסיפור ובשלמותו כסיפור. ניתן לדלג על קטע זה העוסק בהשלכה לבור ובהוצאה ממנו (פסוקים כא-כד וחלקו הראשון של פסוק כח) מבלי לחוש בחסרוננו מחד, ומאידך מבלי לפגום בשאר הקטעים המתארים את מכירתו ע"י האחים. כמו כן ניווכח ביחס להשמטת הקטע המתייחס להצעת יהודה, העוסק במכירתו ע"י האחים (פסוקים כו-כז). כאן נאלץ להניח שביצועה (משיכת יוסף מן הבור ומכירתו המתוארת בפסוק כח) בוצע לא ע"י האחים אלא ע"י המדינים³, אשר משכוהו מהבור ומכרוהו לישמעאלים, שהורידוהו מצרימה ("ויעברו אנשים מדינים סוחרים ומשכו ויעלו [המדינים] את יוסף מן הבור ומכרו [המדינים] את יוסף לישמעאלים... ויביאו [הישמעאלים] את יוסף מצרימה" [כח]). הנחה זו תאפשר להבין מדוע כששב ראובן אל הבור הוא התפלל על העלמות יוסף ללא בירור אצל אחיו, לפשר העלמותו.

נציג להלן את אפיון שני הסיפורים, ולאחריו את חלוקת הקטעים לשני סיפורים משולבים מחד גיסא, ומאידך גיסא, כשכל אחד עומד בפני עצמו. ברקע הסיפורים עומדת, כזכור, הצעת האחים הבנויה מ**מסגרת** ('בעל החלומות... מה יהיו חלומותיו'), ומשלושה מרכיבים:

"הנה בעל החלומות הלזה בא

ועתה לכו

1. ונהרגו

2. ונשלכו באחד הבורות

3. ואמרנו חיה רעה אֶקְלְתֶּהוּ

ונראה מה יהיו חלומותיו".

3. כפירוש רשב"ם (כח): "ומשכוהו ומכרוהו המדינים לישמעאלים... זה נראה לי לפי עומק פשוטו של מקרא". לעומתו, רש"י, רמב"ן ראו"ע מפרשים שהאחים העלוהו ומכרוהו.

כעת מתפצל התיאור לשני סיפורים מקבילים, כאשר חלק מתוכניתם המקורית (מרכיבים 2, 3) של האחים מתממש:

1. שלבי "סיפור ראובן": התערבות ראובן שמציע להשליך לבור, האחים משליכים את יוסף לבור. המדינים מעלים אותו מן הבור ומביאים אותו למצרים. המדינים מוכרים אותו לפוטיפר.	2. שלבי "סיפור יהודה": התערבות יהודה שמציע למכור לישמעאלים. האחים מוכרים את יוסף לישמעאלים. הישמעאלים מורידים אותו למצרים. פוטיפר קונה אותו מהישמעאלים.

ראובן ויהודה מנעו, כל אחד לחוד, את הריגת יוסף. ראובן גרם לכך שיוסף יושלך לבור (כהצעת האחים), אך בעודו חי ולא מת כהצעת האחים. יהודה הציע רעיון שלא הועלה בהצעת האחים המקורית: מכירתו, וזאת לאור נסיבות הופעת הישמעאלים⁴. אצל "סיפור ראובן" מדובר על השלכתו לבור ולא על מכירתו, לעומת "סיפור יהודה" שעניין הבור לא קיים אלא רק מכירתו. אצל "סיפור ראובן" משמשים המדינים בתור הגורם שהביאו למצרים, לעומת "סיפור יהודה" בו מוזכרים הישמעאלים אשר הורידוהו מצרימה. בסופו של דבר התממשה הצעת האחים המקורית רק ביחס לטענת האליבי: "ואמרנו חיה רעה אֶכְלֶתְהוּ" (ל"ז, כ).

התממשות הצעתם זו, אנו רואים בתור קטע משותף לשני סיפורי המשנה.

כעת נציג את שני הסיפורים באופן הבא – בצד ימין של העמוד יוצג "סיפור ראובן", במרכז העמוד – הקטעים המשותפים ובצידו השמאלי – "סיפור יהודה":

התחלה משותפת (יח-כ)

"ויראו אותו מרחק ובטרו
יקרב אליהם ויתנכלו אותו
להמיתו".
ויאמרו איש אל אחיו הנה
בעל החלמות הלזה בא
ועתה לכו ונהרגהו
ונשלכו בבור
ואמרנו חיה רעה אכלתהו
ונראה מה יהיו חלמתינו".

"סיפור יהודה" (כה-כו)

"וישבו לאכל לחם וישאו
עיניהם ויראו והנה ארחת
ישמעאלים באה מגלעד

"סיפור ראובן" (כא-כד)

"וישמע ראובן ויצילהו
מידם ויאמר לא נכנו נפש.
ויאמר אליהם ראובן אל

4. ייתכן שגם הכתוב בשמות (כ"א, טז): "וגבגב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת", מהווה תגובה סמויה על סיפורו של יהודה, ואילו הכתוב בדברים כ"א, א-ט מהווה תגובה סמויה על סיפורו של ראובן ככתוב שם: "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", ובמקביל אצלנו: "אל תשפכו דם... ויד אל תשלחו בו.. וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור" (בראשית ל"ז, כב, ל). עיין עוד מדרש "אלה אזכרה". וכן רש"י (בראשית מ"ה, כז) בשם חז"ל (ב"ר צ"ד, ג): "...בפרשת עגלה ערופה חייית עוסק".

תשפכו דם השליכו אתו
אל הבור הזה אשר במדבר
ויד אל תשלחו בו למען
הציל אותו מידם להשיבו
אל אביו. ויהי כאשר בא
 יוסף אל אחיו ויפשיטו את
 יוסף את קִמְנָתו את כתנת
 הפסים אשר עליו וַיִּקְחֵהוּ
וישלוכו אתו הברה והבור
 רק אין בו מים."

"ויעברו אנשים **מדינים**
 סוחרים וימשכו ויעלו את
 יוסף מן הבור."

וגמליהם נשאים נכאת
 וצרי ולט הולכים **להוריד**
 מצרימה.
 ויאמר יהודה אל אחיו מה
 בצע כי נהרג את אחינו
 וכסינו את דמו; לכו
 ונמכרו לישמעאלים וידנו
 אל תהי בו כי אחינו בשרנו
 הוא וישמעו אחיו."

"וימכרו את יוסף
 לישמעאלים בעשרים
 כסף."

"ויביאו את יוסף מצרימה".

"וישב ראובן אל הבור והנה
 אין יוסף בבוקר ויקרע את
 בגדיו וישב אל אחיו ויאמר
 הילד איננו ואני אנא אני
 בא."

"והמדנים מכרו אתו אל
 מצרים לפוטיפר סריס
 פרעה..."

"ויען ראובן אותם לאמר
 הלא אמרתי אליכם לאמר
 אל תחטאו בילד ולא
 שמעתם" (מ"ב, כב).

"ויוסף הוריד מצרימה
 ויקנהו פוטיפר סריס פרעה
 שר הטבחים מיד
 הישמעאלים אשר הורדהו
 שמה" (ל"ט, א).

"אני יוסף אחיכם אשר מכרתם
 אתי מצרימה"
 (מ"ה, ד).

הצעתנו זו דורשת התייחסות הן **למציאות** והן **למשמעות**:

1. מה אירע ליוסף מבחינת האמת ההיסטורית: האם הושלך לבור ע"י האחים כהצעת ראובן? האם נמכר ע"י האחים כהצעת יהודה? האם התממשו שתי ההצעות אחת אחרי השנייה?
2. מדוע נבחרה דרך זו לתאר את סיפור מכירת יוסף? מהי משמעותה?

האמת ההיסטורית

מאחר ואין סתירה בין הצעת ראובן לבין הצעת יהודה, ומאחר ושתי ההצעות מתוארות בכתוב, אין סיבה לשלול את האפשרות ששתי ההצעות (הצעת ראובן והצעת יהודה) התממשו בפועל – במציאות. לא כן מבחינה רעיונית: התורה בחרה לתארם כאילו כל אחת יכולה להתקיים בעצמה ללא זולתה.

המשמעות הרעיונית שבדרך הצגת הדברים

ניתן לבחון את הדברים בשני מישורים: מישור אישי (משפחתי) ומישור לאומי. ראובן ויהודה ייצגו שתי גישות שונות המשתקפות בשני המישורים. במישור האישי באות הגישות השונות לידי ביטוי בנוגע ליחס כלפי יוסף, גישות אשר מטרותן להתמודד מול כוונת האחים לפגוע ביוסף.

ראובן ייצג גישה מוסרית רגשית ("לא נכנו נפש... אל תשפכו דם... ויד אל תשלחו בו... הילד איננו... אל תחטאו בילד"). גישה אשר ביסודה טענת הצדק! יהודה ייצג גישה שכלית ("מה בצע... וידנו אל תהי בו") אך יש בה גם שילוב נימה רגשית ("כי נהרג את אחינו... כי אחינו בשרנו הוא"), גישה אשר ביסודה טענת התועלת (ספורנו [כו] – "מה בצע": "מה תועלת") בבחינת: יאל תהיה צודק (בלבד) אלא חכם!

כל גישה עומדת בפני עצמה ובכוחה לבדה היה להציל את יוסף ממיתה. האופן הספרותי המשלב את שני הסיפורים ומציגם כזרים זה לזה, מאפשר להשוותם ולראותם כאילו אירע סיפור מכירת יוסף בגלל רק אחת משתי סיבות, למרות שבפועל התקיימו שתייהן!

זאת ועוד, הצגתם המשולבת של שני הסיפורים כעומדים בפני עצמם נועדה לא רק להבליט את המכנה החיובי המשותף שביניהם – הצלחת הצלת יוסף ממיתה, אלא אף את המכנה השלילי המשותף: בכל סיפור היינו מגיעים לאותה תוצאה: יוסף הורד מצרימה! ההשגחה העליונה תכננה את ירידת בני ישראל למצרים (כי "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם").

יתירה מזאת, אופן הצגת שני הסיפורים נועד להבליט את השונה ולהראות מהן היתרונות והחסרונות שבכל גישה: ע"פ הצעת ראובן, יוסף אמנם היה ניצל, אך השלכתו לבור עדיין אין בה כדי להבטיח את הצלתו הסופית ("להשיבו אל אביו"), שמא יקדימו זרים את ראובן בהוצאתו מהבור. ע"פ הצעת יהודה, יוסף אמנם נמכר במקום שיהרג, אך גם מכירתו לא מנעה את הסכנה בה היה נתון יוסף מחד גיסא, ומאידך גיסא את הידיעה הנוראה שהוא חשוב כמת ("טרף טרף").

בסופו של דבר הכתוב מראה שגישת יהודה השפיעה יותר מגישת ראובן⁵. הדבר מוכח הן מסיפור המכירה עצמו והן מעדויות בפרקים הבאים המשלימות ומבררות את הסיפור. בסיפור עצמו נאמר בתגובה על הצעת יהודה: "וישמעו אחיו", לעומת אי ציון תגובה על הצעת ראובן, המתבררת בהמשך (מ"ב, כב) שם מתואר כיצד מעיד ראובן:

"הלוא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם".

וזאת כנגד תיאור תגובת האחים להצעת יהודה (ל"ז, כז):

"ויאמר יהודה מה בצע... וישמעו אחיו".

ובדברי יוסף מתברר לנו שאכן האחים מכרוהו (מ"ה, ד-ה, ח):

5. וראה עוד נ' ליבוביץ עיונים בספר בראשית, ירושלים תשל"ח, עמ' 334-337.

"אני יוסף אחיכם אשר **מכרתם** אותי מצרימה ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי **מכרתם** אתי הנה... ועתה **לא אתם שלחתם** אתי הנה כי האלקים".

שתי הגישות השונות משקפות כאמור רובד כללי יותר – במישור **לאומי** (וזאת בנוסף למישור האישי כיצד לשכנע את האחים על מנת למנוע את הריגת יוסף): הן מבטאות **מאבק על ההנהגה** של בני ישראל בין ראובן (הבכור הביולוגי) לבין יהודה. הן משולבות אף במאמץ לשכנע את יעקב אביהם להסכים להורדת בנימין למצרים כדרישת יוסף. גם כאן מציע ראובן כאח אחראי, הצעה לא הגיונית אך המלווה בטיעון רגשי ובנימת שכנוע **לצדק** בדבריו (מ"ב, לו):

"את שני בני **תמית** אם לא אביאנו אליך תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך".

לעומת יהודה⁶, הממתין עד אשר יכלה המזון ואז טוען טענה משכנעת, אשר מורכבת מטיעונים **הגיוניים** ולא רגשיים (מ"ג, ג-ו):

"העד העיד בנו האיש לאמר **לא תראו** פני בלתי אחיכם אתכם

אם ישך **משלח** את אחינו אתנו **נרדה** ונשברה לך אכל

ואם אינך **משלח** **לא נרד**

כי האיש אמר **לא תראו** פני בלתי אחיכם אתכם...

שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות

גם אנחנו

גם אתה

גם טפנו

אנכי **אערבנו** מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים כי לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמים".

והתוצאה – יעקב משתכנע (מ"ג, יא):

"ויאמר אליהם ישראל אביהם אם כן אפוא זאת עשו... וקומו שובו אל האיש".

יהודה לעומת ראובן, מתגלה כמצליח בזכות כושר השכנוע המתבסס בעיקר על **טיעונים הגיוניים**, אך המשלב בעת הצורך גם את **הצדק וגם את הרגש**. אכן במשבר הבא – שכנוע יוסף (המוכר לאחים כמושל במצרים ולא כאחיהם) המתעקש לראות את בנימין, מצליח יהודה לשכנעו בנאום ערוך היטב (שאין כאן המקום לנתחו), המורכב משיקולים שונים הן הגיוניים והן רגשיים, ויוסף בוחר (בעל כורחו) לסיים את פרק מכירתו בגילוי סודו, ובכך הוא סוגר את "מעגל הסיפור" בהתוועדו אל אחיו.

כאן ראובן מסתלק מבמת השכנועים! לאחר כשלונו (החלקי) בשכנוע האחים לא לפגוע ביוסף, ולאחר כשלונו בשכנוע יעקב שיסכים שבנימין ירד עמהם, אין ראובן מתואר עוד כמנסה לשכנע במשבר השלישי – שכנוע יוסף.

את כתר ההנהגה המשתקף ביכולת התמודדות בעת משברים והצלחה בשכנוע, נוטל אחיו הצעיר יהודה, וזאת בזכות יכולתו להשתמש ברמת טיעונים **משכנעים** המבוססים הן על **השכל** והן על **הצדק**, הן על **התועלת** והן על **האמת**!

התורה פרשה לפנינו שתי גישות שונות ביחס להתמודדות בעת משברים, החל בסיפור מכירת יוסף וכלה בסיומו. בסיפור מכירת יוסף והגעתו למצרים, **יהודה הוא זה שקובע בסופו של דבר את אופן ההתחלה (המכירה) ואת רגע הסיום** (התוודעות יוסף אל אחיו)! ליהודה הייתה המילה האחרונה והקובעת, ובכך התורה מכינה את הרקע **למנהיגותו** אשר תחל להתברר בברכת יעקב (מ"ט, ז):

"לא יסור שבט מיהודה ומחזק מבין רגליו... ולא יקהת עמים".

6. אדרי"נ לו: "שואל כענין זה יהודה שנאמר 'אנכי אערבנו', שואל שלא כענין זה ראובן שנאמר 'ויאמר ראובן את שני בני תמית'".